

A világbéke egyházi alapon.*

Színájában néhány napja zárult le a keresztény egyházak romániai *második* értekezlete a világbéke tárgyában. Folytatása volt ez az Ujvidéken júl. 4 és 5, Budapesten júl. 16 és 17-én tartott hasonló értekezleteknek. Mindeniknek egy a célja, hogy a világ különböző népeit egymás megértésére, kölcsönös megbocsátásra, szeretetre és jóakarató segítségre vezesse.

A megelőző romániai értekezőlet Bukarestben az érsekmetsopolita palotájában 1923 október 26—28-án volt Cristea Miron elnöklete alatt. Hivatalosak voltak az összes romániai egyházak. Jelen is volt mindenik, a r. kath. egyházon kívül, mert az erdélyi r. kath. püspöknek a meghívó nem jutott időben a kezéhez. Előadója Ramsay Alex. volt.

* Ezt a cikket szerzője felkérésre írta 1924-ben a Cultura a folyóirat számára. Ez a folyóirat 3, illetőleg 4 nyelven jelent meg havonként. Célja volt az erdélyi három nemzetet a napi politikától független szellemi téren közelebb hozni, együttműködésre megnyerni az írókat, tudósokat és művészeket s a három nyelvű közönséget is egymáshoz közelebb vinni. Szép és jó cél volt. A folyóirat főszerkesztője Puscariu Szeksztíl egyetemi tanár volt, ki akkor Románia egyik képviselője volt a Népszövetségben. A magyar részt e sorok írója szerkesztette. E minőségemben kértem föl dr. Boros Györgyöt: írjon cikket arról, mennyiben támogatja a kereszténység a világbéke eszméjét. A folyóirat IV. sz.-ban ugyanis a szász Honigberger Rudolf a keresztény egyházak világszövetségéről, e világszövetség romániai bizottságának első üléséről írt beszámolót (Cultura 1924, 670—74. t.). Tárgyilag ehhez kapcsolódott volna dr. Boros cikke a köv. V. számban. A cikket már nyomdába is adtam volt, amikor mint villámcsapást tudomásul kellett venni, hogy a folyóirat további megjelenésétől a román kormány a támogatást megvonta. Mint annyi jószándék, ez is kutba esett a politika, az elfogultság miatt. A szerkesztőség tagjai nem tehettek egyebet, mint azt, amit dr. Bologna Valér egyetemi tanár kollegám vetett volt papírra nekem: „Eltemettük szegény szép és jó Kulturánkat. Nem marad más hátra, minthogy néma fájdalommal kezet szorítsunk“.

A Cultura szerkesztőségi iratainak rendezése közben került ismét kezembe a dr. Boros cikke. Közlését nemcsak tárgyilag, mint egy bizonyos eszmeáramlatnak a bizonyítékát, de a szerző személyiségének az emléke okából is indokoltnak tartom.

Kolozsvárt, 1941. júl. 18.

Kristóf György.

Az erdélyi népek megszervezésére Kolozsvárt egy bizottság működik, melyben az összes egyházak képviselői helyet foglalnak.

Ez a pár adat első tekintetre szürke, köznapi tudósításképpen hat, holott egy hatalmas krisztusi gondolat terjedésének egyik nem is jelentéktelen hullámgyűrűje az ébredező megértés és belátás érdekében. A kolozsvári előértekezleten szerencsésen határozta meg a gör. kat. esperes, hogy már az a tény, hogy a görögkeleti, a görög katolikus és magyar protestáns tudósok unitárius tanácsteremben, a székelyek ősi képcsarnokát szemlélve, találkoztak, olyan eredmény, amelyért érdemes volt összejönni. Ez a hang nem fog eltompulni, ha jól rezonáló testekkel érintkezik. Már pedig a nemrégén lezárult londoni és genfi konferencia rendkívüli mértékben eltávolította a megértés útjában álló elszigetelő elemeket.

Hisztóriai szomorú tény, hogy az 1871. évi német-francia háború bűnei miatt vezekel az egész világ. Nem mondunk ítéletet, hanem megállapítjuk, hogy az a csodálatos erejű világtörvény, melyet a vallásos hívő isteni gondviselésnek, providenciának nevez, a francia-porosz háborúban azonnal megkezdte kiegyenlítő munkáját. Levonta az emberi gyarlóság, kapzsiság, önzés és hatalomvágy pusztításaiban gyökerező nagy tanulságot. A régi maxima: *si vis pacem, para bellum*, jogosult volt az őseMBER idejében. Igazolni tudták a háborút mindig, bármilyen sílány okból szabadultak föl az öldöklő háború fúriái. De végül mégis csak be kellett látni, hogy hibás a tétel, veszedelmes a magyarázata, ellenkezik a valóban emberivel. Kigúnyolja mindazt, amit isteninek szoktak nevezni s teljesen kétségessé teszi, hogy van-e morális elem az ember ítélő és gondolkozó tehetőségében.

Sajátságos tüneményekkel találkozunk a modern világ életében. A német-francia háború alig volt befejezve s máris elhangzott a meglepő terv: Európa újraszervezése érdekében amerikai mintára „Európai Egyesült Államokat“ kell szervezni. Ugyanazt tervezték, ami a közelebbi londoni konferencián tényként jelentkezett: Amerikának megnyerése és bevonása az európai koncertbe s ezzel megkezdése a világ egyesítésének.

Ehhez az államférfiúi gondolathoz a prófétai lélek merész

elszántságának kellett járulni, hogy az emberek gondolkozó csoportja fölfogja és tovább táplálja. E terv elhangzásával egyszerre szólalt meg Dr. Hale E. Edvárd amerikai pap és idealista trombitája: „az államférfi, a nemzeti politika, a nemzetközi tudomány előtt nem áll nemesebb, magasztosabb és elsőbrendű föladat, mint a keresztény államok közötti állandó béke megteremtése“.

Ez a nagy cél megérdemli, hogy a jó lelkek egész életük energiáját szolgálatába adják. Dr. Hale vállalkozott rá és megkezdődtek a nemzetközi békekongresszusok — a század utolsó negyedében. Fokozatosan emelkedett és érlelődött az a gondolat, hogy minden olyan kérdést, amely a háború csiráját rejt magában, döntőbírótság elébe kell terjeszteni. Hangzott a tiltakozás a fegyverkezés fokozása ellen.

Amerikában sűrű egymásutánban tartották a kongresszusokat és Dr. Hale tudott gondoskodni arról, hogy olyanok is hallgassák szikrázó szónoklatait, akiknek nemcsak lelkében, hanem erszényében is van gyűlékony anyag. Többször ült mellette Carnegie András, aki építtette a hágai békepalotát, örök symbolumául a XIX-ik század új eszmeáramlatának és az isteni békének, melyre mindenki vágyik, de amely ellen shylocki fufanggal dolgozik a nyereszkeskedő pénz.*

Az egyháznak igen nagy szerepet osztott ki mindenik újkori háború. Papját az oltár elébe, vagy a szószékre állította és megkövetelte, hogy a győzelemért, s tehát az ellenség leveretéseért imádkozzék. A harctéren nemcsak a lélek üdvéért, hanem a fegyver sikeréért is egyszerre imádkozott mindkét fél papja. Olyan chaosa ez a félelemszülte áldozatkészségnek és az Istenben vetett bizalomnak, amilyen maga a kitört háború.

De minden kereszténynek és nem-kereszténynek hinni kell, hogy háború nélkül is meg lehet oldani bármely nehéz kérdést, legyen az gazdasági, hatalmi vagy integritási kérdés.

Mihelyt a különben ellenfeleknek látszó nemzetek vagy egyházak képviselői egymással szemben ülnek, a béke lelke megjelenik közöttük, s valamint Ujvidéken Iriney orthodox és Budapesten Raffay lth. püspök, úgy Bukarestben Cristea Miron metropolita-érsek majdnem szó szerint kijelentették az ér-

* A világbéke fejlődését jelen író ismertette a Keresztény Magvetőben 1913.

tekezetet bezáró beszédekben: „legteljesebb örömmel és megelégedéssel tapasztalják és ki is nyilvánítják, hogy mind a vallási, mind a faji kérdésekben közös egyetértés és készség van arra nézve, hogy a problémákat keresztény szellemben oldják meg“.

A kritikus 1914-ik esztendőben Constancában tartott konferencia egyszersmindenkorra kimondotta a nagy és örök törvényt: „Az egyházak kötelesek minden országban, az összes népek között, fölhasználni minden befolyásukat és tekintélyüket arra, hogy a különböző nemzetek és nemzetiségek között az őszinte barátság, bizalom és egymás megbecsülése iránti jóindulat és egyetértés tiszta keresztény szellemben kifejlődjék.

Ennek megvalósítása érdekében az egyházak kéressék egymással az érintkezést, szervezzenek olyan egyesületeket, melyek ennek az eszmének a megvalósítását munkálják és részint értekezleteken, részint levelezés útján, minél teljesebbé tegyék az egységre és egyesülésre törekvést“.

Dr. Ramsay Sándor vállalkozott a különböző országok és nemzetek békebizottságai megszervezésére. Dr. Söderbrom upsalai érsek és Nigchingale Tamás lelkész kezükben tartják a béke-munka fonalát Európában és Amerikában. Az egész munka a *Világszövetség* gyönyörű föladata, melytől várjuk a nemzetközi barátságnak előmozdítását az egyházak útján.

A kolozsvári előértekezleten már elhangzott az a gondolat, hogy Erdélyben nyilvános gyűléseken, felolvasásokon kell tájékoztatni a közönséget az új világ megváltó eszméjéről, a világbékéről. Bizonytal nagy eredményt lehet elérni. Ha az erdélyi egyházak és nemzetek képviselői, mindenik a maga látószögéből nézve és ítélve meg a nagy problémák rugóit, föltárják a hallgatóság szeme előtt azokat a lehetőségeket, amelyek már kétezer esztendeje valósággá tömörültek volna, ha a Krisztus szellemét az egyházak nemcsak hirdették, hanem élték és gyakorolták volna.

Gondolja és cselekedje is mindenki, hogy legyen békesség és jóakarát a földön az emberek között.*

Dr. Boros György.

* Ezt a cikket nem csupán az író személyéért közöljük, hanem történelmi igazolásául annak, hogy a ker. egyházak minő munkát végeztek a béke fenntartása érdekében. Szerk.

Bráhma — Sámaj.

A modern India neves hőse Rammohan Ray több mint száz évvel ezelőtt *Bráhma-Sámaj* néven, theista alapon álló gyülekezeteket szervezett, melyek a modern unitárizmussal nagyrészt egybehangzó tanításokat hirdetnek. A *Bráhma-Sámaj* egyház 1928-ban ünnepelte fennállása százéves évfordulóját. Ezen az ünnepségen jelen volt a többi testvérfelekezet képviselője mellett *Balázs* Ferenc egykori lelkésztársunk, aki a magyar unitáriusság üdvözetét tolmácsolta. Indiáról s annak forrongó vallásos életéről keveset tudunk. Egy rövid és áttekinthető kép mindnyájunk érdeklődésére számot tarthat, mert hiszen olyan mozgalom kialakulásáról értesülünk, mely a mai unitárizmussal szellemi rokonságban áll, s melynek egyik előkelő vezető szelleme volt a néhány héttel ezelőtt 80 éves korában elhunyt *Rabindranath Tagore*, a nagy hindu költő is. Rabindranath Tagore szabdegyetemét említett útja alkalmával *Balázs* Ferenc is felkereste, s tapasztalatairól érdekes cikkben adott számot.

1927—28-ban Helmuth von Glasenapp akkor königsbergi egyetemi professzor tanulmányutat tett Indiában, melynek során különös figyelemmel tanulmányozta a mai modern India szellemi és vallási mozgalmait. Megfigyeléseit hazatérte után: *Religiöse Reformbewegungen im heutigen Indien* c. tanulmányában közreadta. Az alábbiakban e cikk nyomán ismertetjük a *Bráhma-Sámaj* mozgalmat, megjegyezve, hogy a fordításban nem ragaszkodtunk szolgai módon az eredeti szöveghez, hanem igyekeztünk azt magyar unitárius olvasóközönségünk részére átdolgozni.

Az alábbi tanulmány természetszerűleg nem foglalkozik az angol unitárius egyház előindiai missziói munkájának, valamint a Khasi hegyekben lakó és angol és amerikai unitárius